

NÉPI FOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK, NÉPJELLEM.

Hat napos gazda.

Hajduszoboszlón a régi juhászból maradt fenn mind e mai napig a hat napos gazda intézmény, melyet a kutatók eddig nem tártak fel. Újabb kutatásaim alapján a következőket tudtam meg az öreg juhászoktól és juhtartógazdáktól.

A hat napos gazda intézmény összefügg a juh, illetve a birka fejésével és a juhtej feldolgozásával. Tavasszal a juhot két csoportra osztják. A meddő és ürü megy a nyájba a külső legelőre, az anyajuh és bárányból falkát vernek és a belső legelőn a „Sopronyon“ marad. A kisebb gazdákból hat gazda ver egy fejős falkát és fogad hozzá egy „fejős juhász“-t. A fejős juhászt április 1-től kisasszony napig (szeptember 8.) fogadják. Április 1-től hat hétig, tehát május 15-ig a fejős juhász nem fej, hanem ellet, a bárányokat gondozza bojtárjával, az „elletős bojtár“-ral, mivel ez fiatal fiú, sokszor elletős gyerekek is nevezik.

Bár a fejős juhász konvenciót kap, mégis míg nem fej, a hat gazda megcsúszik, hogy melyik melyik hétre „készíti“ ki a juhászt, vagyis látja el eleséggel.

Megegyeznek tehát azon, hogy melyik lesz a hétfői napos, keddi, szerdai stb. napos. Az első héten a hétfői napos gazda készíti ki a fejős juhászt. Ad a juhásznak és bojtárjának két kenyeret, két kiló szalonnát, fél kiló sót, egy liter kását, 6 levél tésztát, egy fazék ételt két, három jó darab füstölt disznóhússal. Ez az étel vereshagymás ecetes, aprókáposzta stb. lehet.

A második hétre már a keddi napos gazda készíti ki. A harmadik hétre a szerdai stb. A juhász ételme biztosítva van, mert a hat napos gazdája olyan jól kikészíti a hat munkanapra, hogy bőven jut a hetedik napra, a vasárnapra is. Ha nem jutna, azért kap konvenciót, hogy ezen az egy napon, melyen fejés időben a tej az övé, éljen a magából.

A hat hét lejárt. A hatodik hét végén, rendszeren szombaton reggel „leválasztják“ a bárányt. Tovább nem szopik a bárány, megkezdődik a fejés. A juhász az elletős bojtárt elbocsátja.

A juhász az egész fejős nyáját este magához hajtja és megfeji szombaton este, vasárnap reggel és délben. Ez a három fejés tej az övé, béréhez tartozik, „szegődsíge van“. Ez a „vasárnapi té“.

Vasárnap este a juhász annak a gazdának udvarába kapja a fejős nyáját, aki neki először „kenyeret tett“, tehát a hétfői napos gazdához. Itt megfeji vasárnap este, hétfőn reggel és délben. Minden fejésnél átadja a tejet a gazdasszonynak, aki „feljes ellátást ad úgy magának, mint pulijának“.

Hétfőn este áthajtja a keddi napos gazdához és itt is megfeji háromszor. Így megy ez sorba egész héten. Vasárnapra magának fej, hétfőn kezdi elöl. És ez így megy szeptember 8-ig.

A gazdasszony gomolyát, zsedicét, tejfelt, ótást csinál a juhtejből. Az a juhász áll nagy becsben a gazda, különösen a gazdasszony előtt, aki többet fej. Ezért mondja a nóta:

Ez a fejős juhászok nótája.
Félig van a tíz iccés rocskája.
Béviszi a gazda pitvarába.
A gazdasszon' keresztbe níz rája.

Onnét viszi bé a kamarába . . .
A gazdasszony csak azt hajigájja:
Ugyan apjok, ugyan mit gondoltok?
Ezt a juhászt, hogy el nem csapjátok?!

Anyok, anyok, a juhász nem oka,
Mer' a juhász a juhnak bolongya.
Hát a nyáron mír' nem termett kender?!
Mer' az Isten mindenbe' a mester.

Újabban már nem hajtják a fejős farkát az udvarra, hanem a város déli és nyugati oldalán elterülő legelőn, az úgynevezett „Sopronyon“, a karám mellett fej a juhász. A gazda minden fejéskor kimegy a karámhoz és beviszi házához a tejet.

A fejős juhász fizetése április 1—szeptember 8-ig 8 mázsa buza, a vasárnapi tej és ellátás olyan bőven, hogy családjának is jut belőle.

Kisasszony napján a fejés megszűnik, a fejős juhok a nyájba verik, ráeresztik a kecs. A fejős juhász ideje kitelt. Rendesen juhával együtt megy a nyájba, beáll a nyáj juhászhoz *őszibojtár*-nak.

Debrecen.

Ecsedi István.

Békés-megyei népszokások.

1920-ban a Magyar Néprajzi Társaság megbízásából Gyula vidékén gyűjtöttem. A gyűjtés utolsó napjaiban végigfutottam Szarvast, Szentandrás, Mesterszállást, Őcsödöt és Künszentmártont is. Főleg babonagyűjtés volt a célom, de — természetesen feljegyeztem minden folkloriztikumot, ami elém akadt.¹ Ebből az időből és alkalomból valók alábbi feljegyzések is.

Szarvason a magyarok szülés előtt leveszik a szalmazsákokat és az ágy elé a földre helyezik, aztán fehér lepedővel letakart rongydarabokból, ócska szoknyákból és vizitkékből készítik el a szülőágyat. A szalmazsák csak akkor kerül vissza, amikor már az asszony tiszta; az ócskaságokat pedig a legtöbb helyen *elégetik*. *Szentandrás*on a betegágy köré *szűnyoghálót* feszítenek. Itt és a tanyákon, a szegénység között, még ma is előfordul a *földön* guggoló szülés úgy, hogy székbe kapaszkodnak, vagy két combjuk alá hátul összeérő két számolyt tesznek. *Őcsödön* és *Szentandrás*on a betegágy ideje alatt a rokonok és ismerősök egész sora keresi fel *komaszilké*-jével az asszonyt; s ezek valamennyien hivatalosnak érzik magukat a keresztelőre is.

*Szentandrás*on a keresztelés rendszeren a születés harmadnapján reggel 7—8 óra között történik. Hazajövet beköszönés után a baba a szoba

¹ L. erről a M. Nyv. 24 : 293.
feljegyzések is . . .